

NBP

Narodowy Bank Polski

Marek Belka – Prezes Narodowego Banku Polskiego

Doświadczenia i wyzwania integracji europejskiej

Jelenia Góra / kwiecień 2015



Plan prezentacji

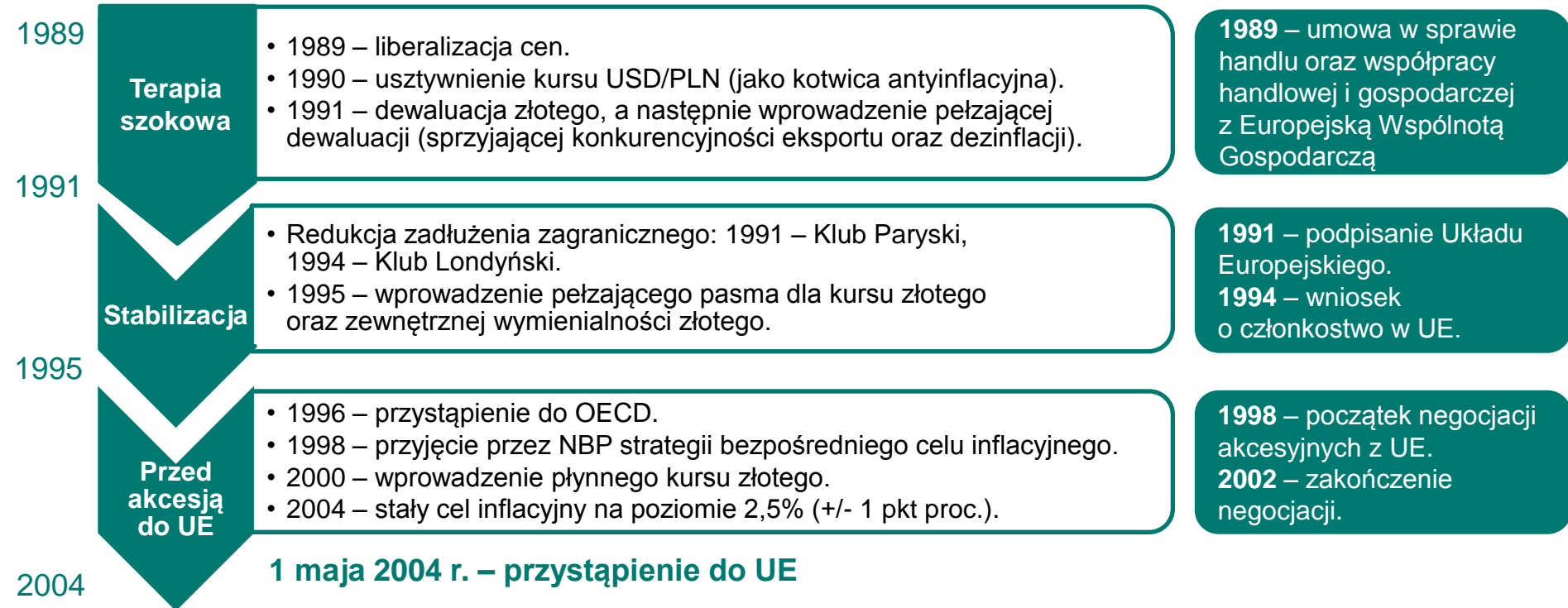
- 1 Okres transformacji.
- 2 Integracja polskiej gospodarki z Unią Europejską.
- 3 Sytuacja gospodarcza w okresie kryzysu.
- 4 Ekonomiczne wyzwania związane z wprowadzeniem euro.

1

Okres transformacji.

Transformacja polskiej gospodarki była silnie powiązana z procesem integracji z Unią Europejską...

4 czerwca 1989 r. – pierwsze po wojnie wolne wybory



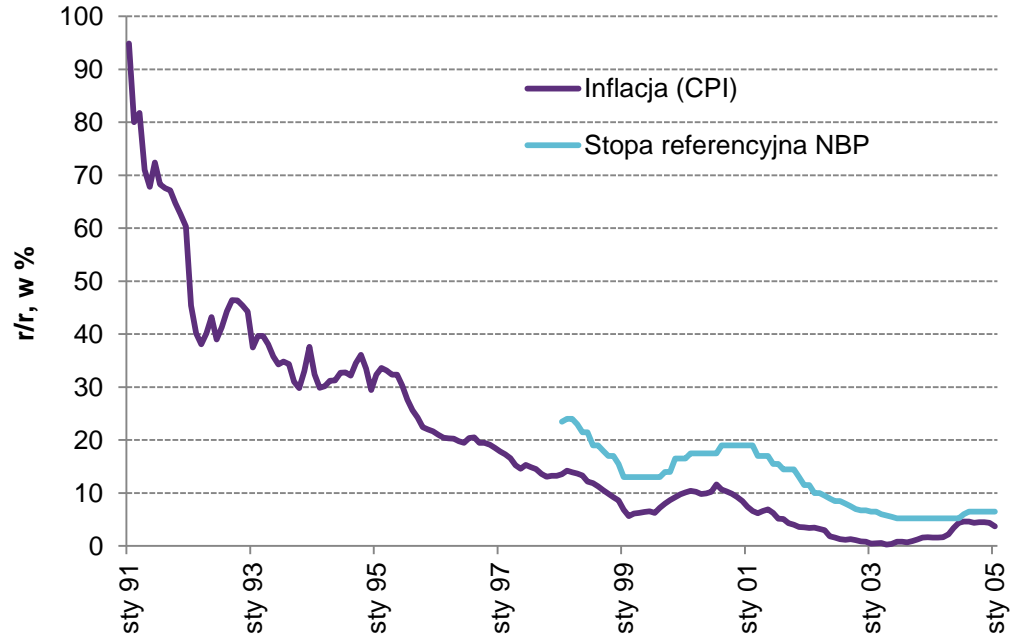
... i można ją ocenić jako sukces...

Między 1988 r. a 2004 r.:

- Udział sektora publicznego w całkowitym zatrudnieniu zmniejszył się z 75% do 30%.
- Roczna stopa inflacji obniżyła się z 58% do 4,4%.
- Eksport dóbr w relacji do PKB wzrósł z 20% do 29,2%.
- Udział UE-15 w eksporcie dóbr zwiększył się z 41% do 67%.

W 2003 r. 77% Polaków zagłosowało w narodowym referendum za przystąpieniem Polski do UE.

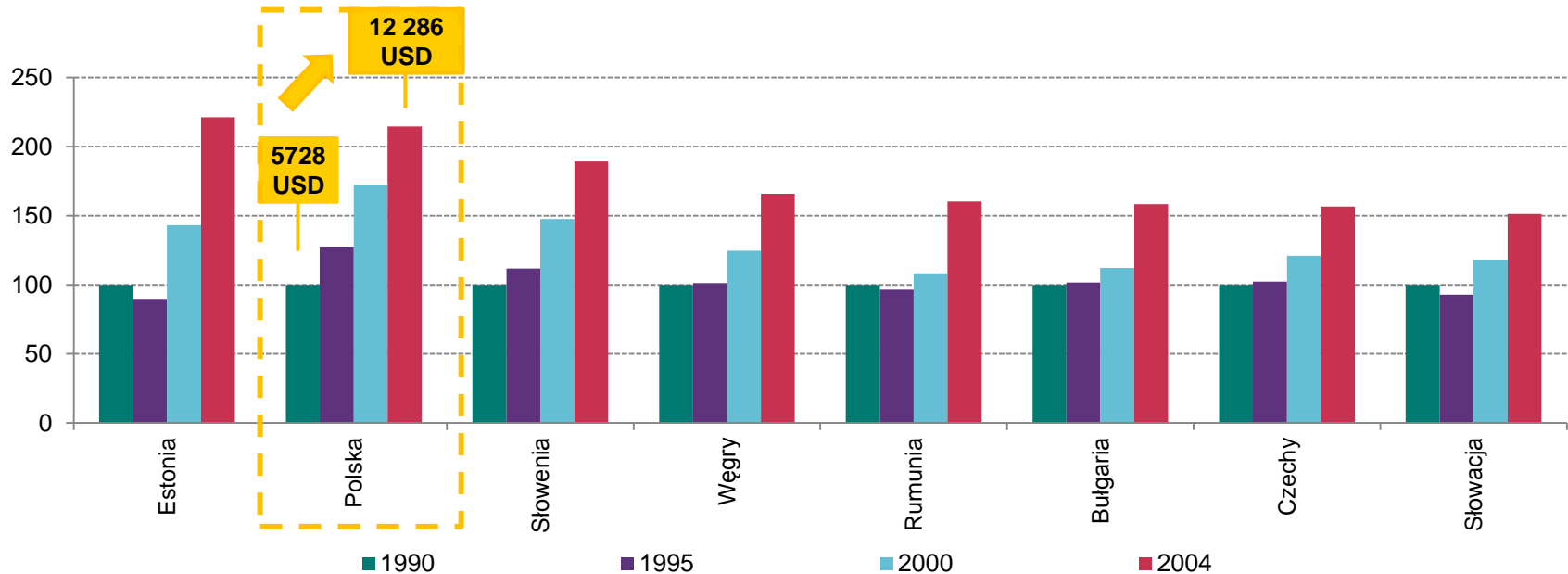
Zmiany poziomu cen w Polsce



Źródło: NBP.

... ponieważ doprowadziła do poprawy standardu życia w tempie rzadko spotykanym w innych gospodarkach.

PKB per capita wybranych gospodarek (w USD wg parytetu siły nabywczej, 1990=100)



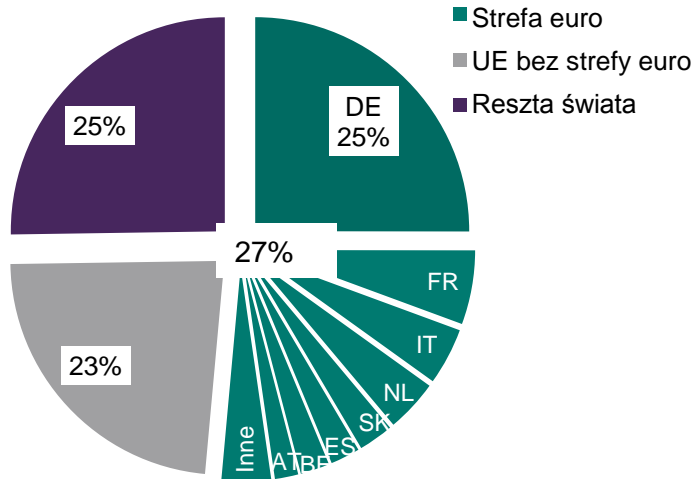
Źródło: Penn World Tables.

2

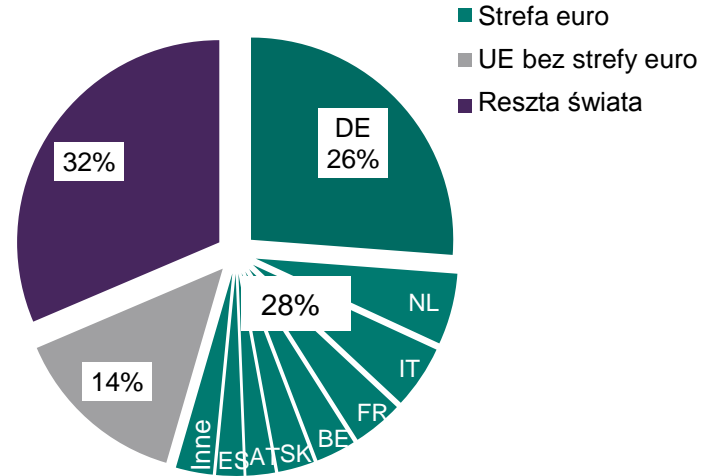
Integracja polskiej gospodarki z Unią Europejską.

Polska gospodarka jest silnie powiązana z gospodarką UE pod względem handlu zagranicznego...

Udziały w eksporcie Polski (2013)



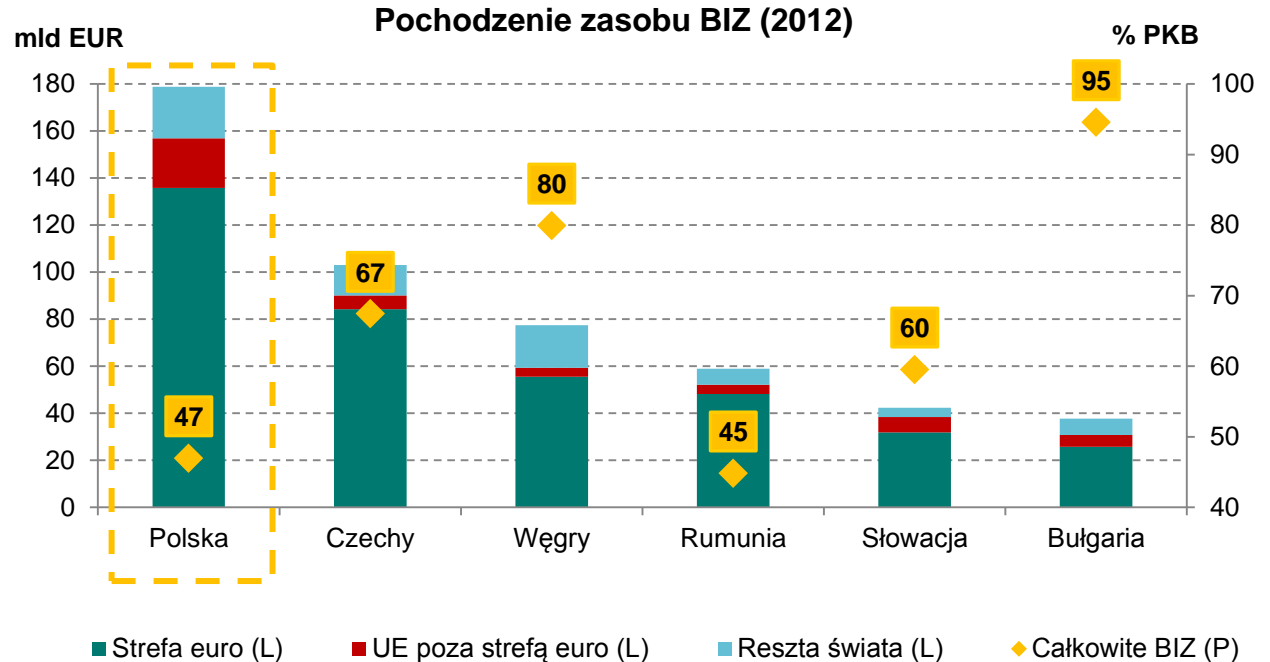
Udziały w imporcie Polski (2013)



Źródło: Eurostat, obliczenia NBP.

...czemu sprzyja znaczący napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych...

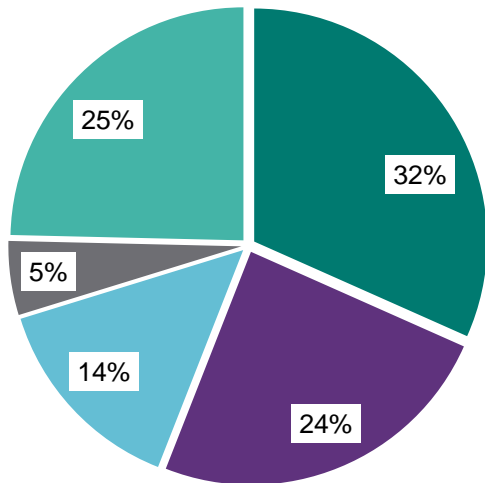
- Ponad **90% zasobu BIZ** pochodzi z UE.
- Ankieta UNCTAD wskazuje, że **Polska jest na 14. miejscu** spośród potencjalnych odbiorców BIZ w latach 2013-15 i zajmuje **najwyższe miejsce wśród nowych krajów członkowskich**.



Źródło: Eurostat, obliczenia NBP.

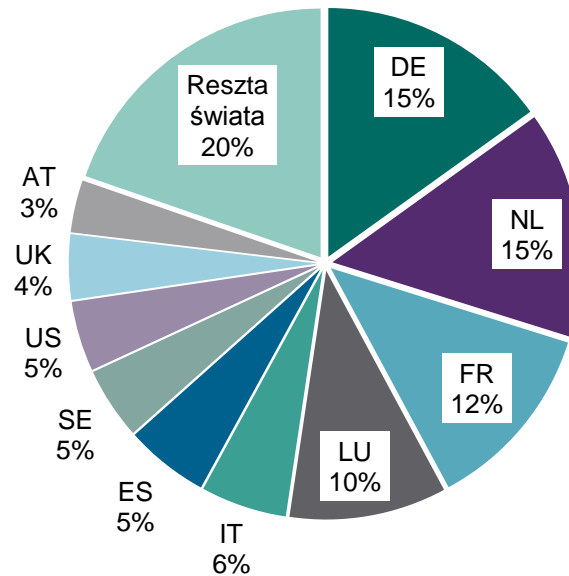
...o zdywersyfikowanej strukturze.

Zasób przyjmowanych BIZ
według sektorów (2012)



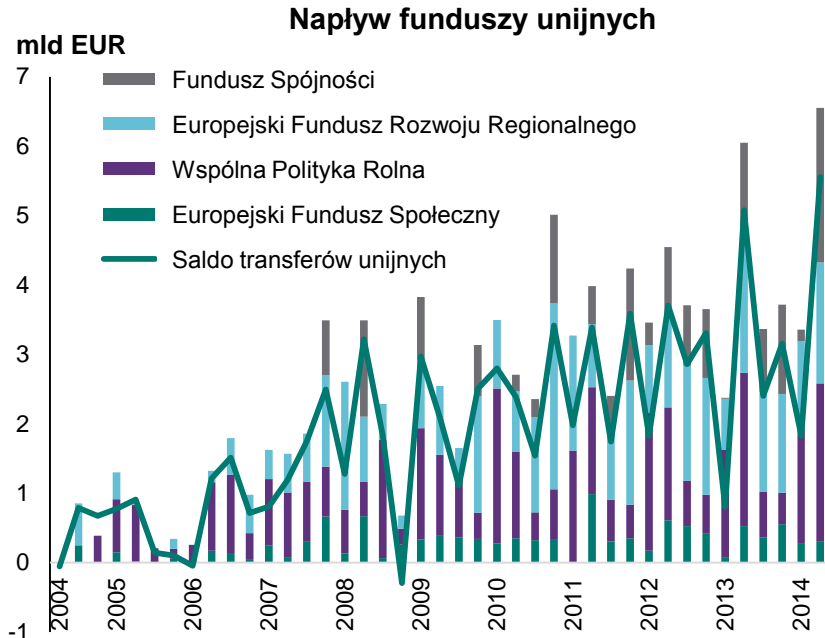
- Przetwórstwo przemysłowe
- Pośrednictwo finansowe
- Handel i naprawy
- Budownictwo

Zasób przyjmowanych BIZ
według krajów pochodzenia (2012)

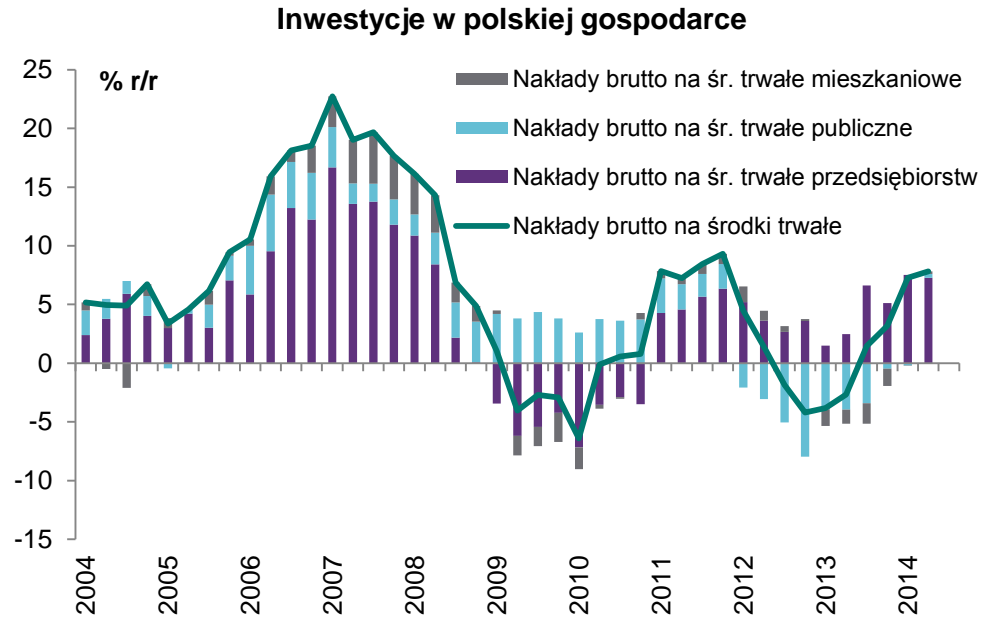


Źródło: OECD.

Znacząca skala napływu funduszy unijnych przyczyniła się do zwiększenia inwestycji prywatnych i publicznych...



Źródło: NBP.



Źródło: dane GUS, szacunki NBP na podstawie modelu NECMOD.

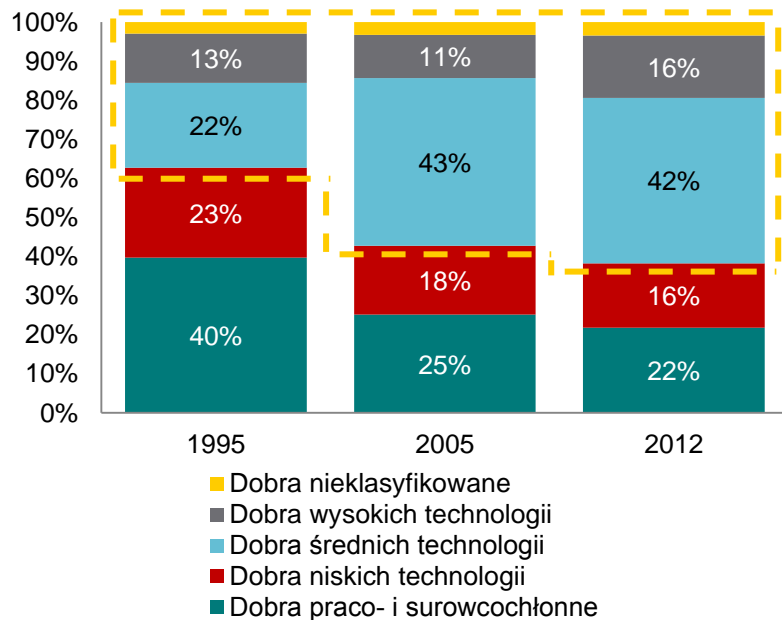
...oraz rozwoju Polski i tworzenia kapitału ludzkiego...

- W latach 2007-2013 **niemal 60% funduszy unijnych** zostało przeznaczone na budowę i modernizację **podstawowej infrastruktury**: oczyszczalni ścieków oraz sieci dróg (zbudowano lub zmodernizowano ponad 10 tys. km dróg).
- Unijna polityka spójności sprzyjała też zwiększeniu **innowacyjności, nakładów na badania i rozwój oraz przedsiębiorczości**.
- **Wpływ netto** funduszy spójności na poziom PKB w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-20 **szacuje się na poziomie 4-5% na koniec okresu wydatkowania**.



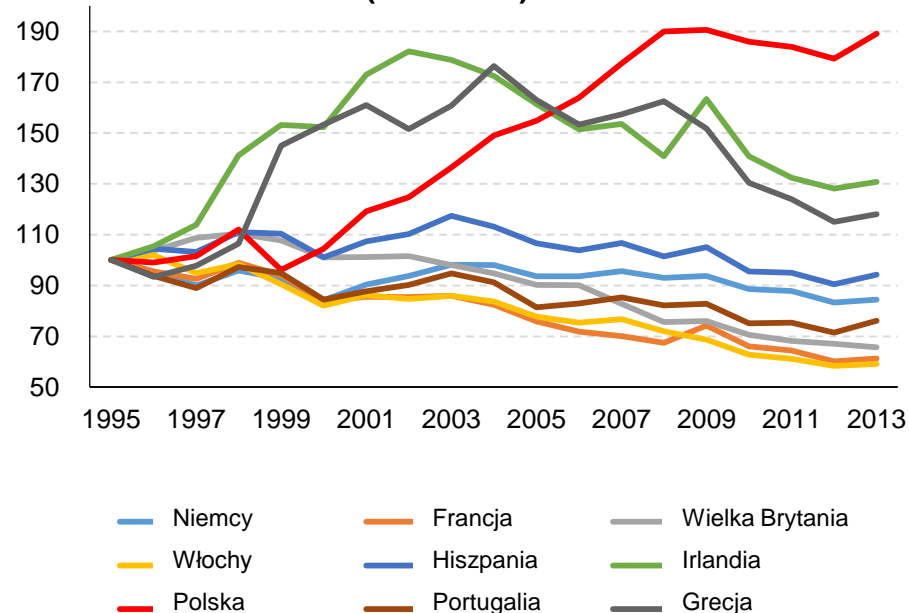
...co poprawiło konkurencyjność polskiego sektora wytwórczego i zmieniło strukturę eksportu.

Struktura polskiego eksportu towarów



Źródło: dane UNCTAD, obliczenia NBP.

Udział w światowym eksporcie dóbr i usług (1995=100)

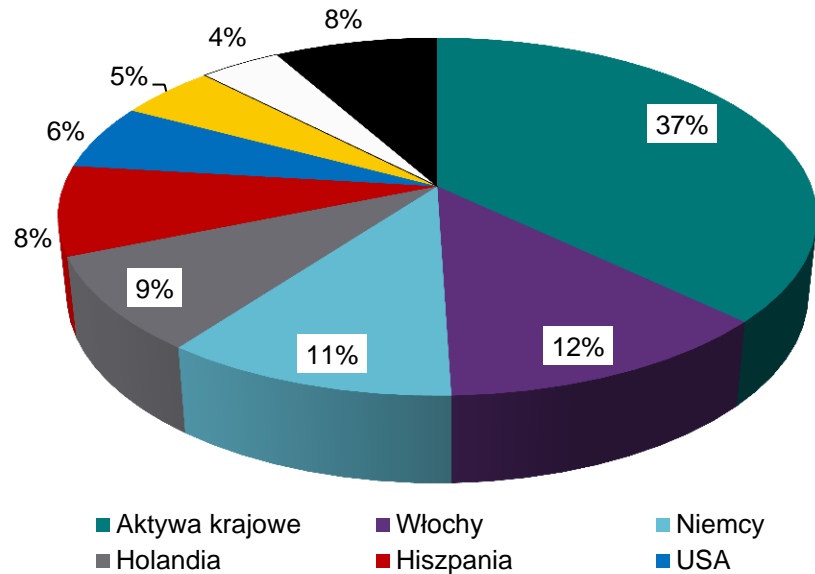


Źródło: Eurostat.

Polska jest również silnie powiązana z UE poprzez sektor bankowy...

- Polski system bankowy jest **głównie w rękach podmiotów zagranicznych**.
- Należności zagraniczne banków w Polsce uwzględnionych w statystyce Banku Rozliczeń Międzynarodowych są równe **63% polskiego PKB**:
 - **83% tych należności** to aktywa **fili banków z innych krajów Europy** oraz finansowanie transgraniczne od banków europejskich.

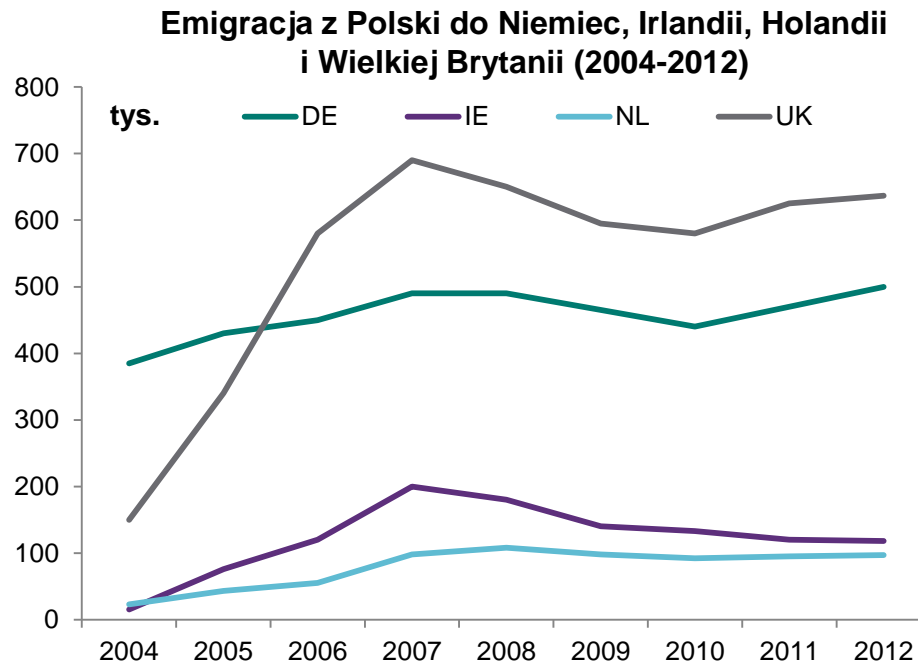
Struktura własnościowa polskiego sektora bankowego w 2013 r. (% aktywów)



Źródło: KNF.

... oraz dużą skalę migracji do krajów UE-15, zwłaszcza do Wielkiej Brytanii, od momentu akcesji do UE.

- Najpopularniejsze kierunki emigracji to **Wielka Brytania, Niemcy i Irlandia**.
- Badania wskazują, że **Wielka Brytania przyciąga wykształconych imigrantów** (w 2007 r. 26% polskich imigrantów w tym kraju miało wyższe wykształcenie).
- W latach 2001-2011 imigranci z Europejskiego Obszaru Gospodarczego w Wielkiej Brytanii **płacili przeciętnie o 34% więcej podatków, niż otrzymywali transferów** (Dustman i in. 2013).

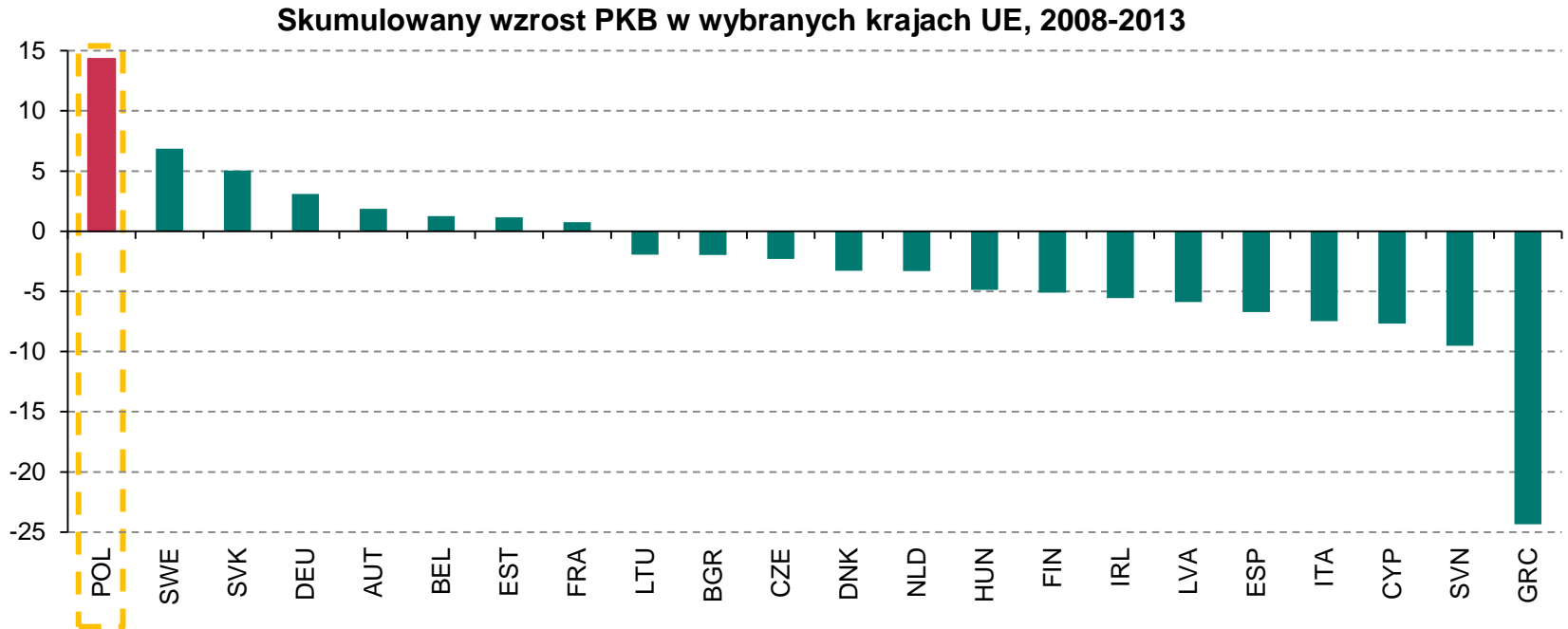


Źródło: Eurostat.

3

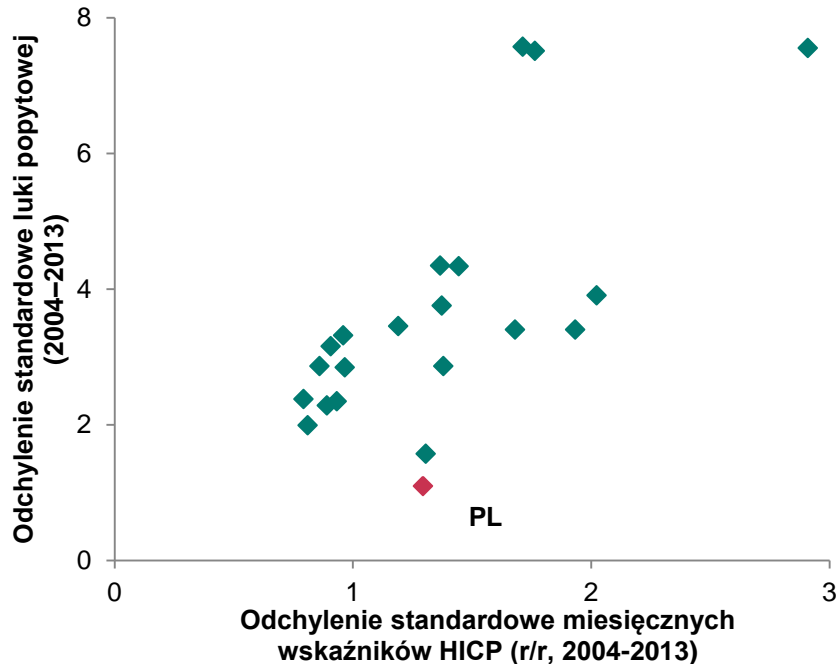
Sytuacja gospodarcza w okresie kryzysu.

Polska gospodarka relatywnie dobrze poradziła sobie ze światowym kryzysem dzięki trzem głównym czynnikom...

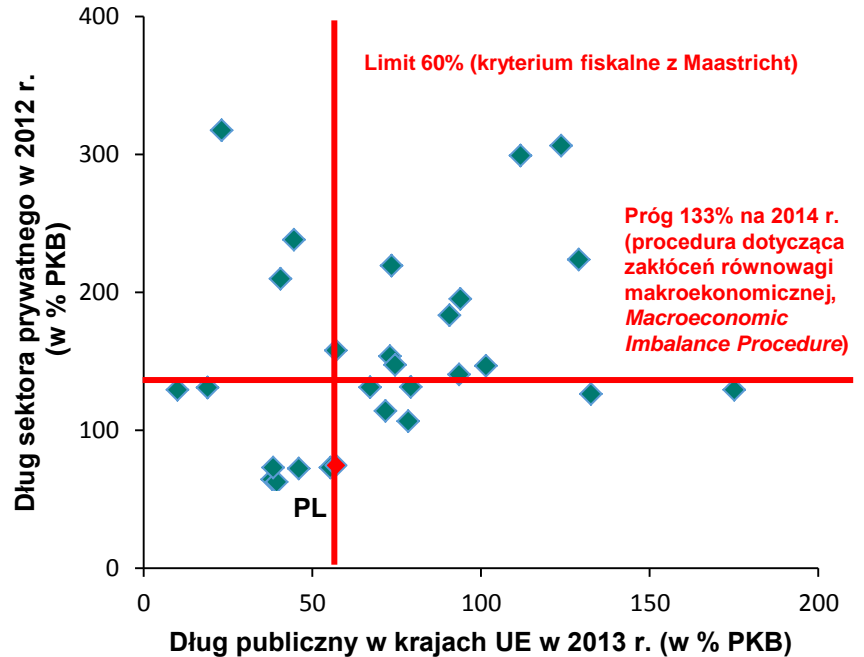


Źródło: Bank Światowy.

... Po pierwsze, właściwa polityka makroekonomiczna sprzyjała stabilności gospodarczej (luka popytowa, inflacja), a odpowiednia polityka regulacyjna hamowała nadmierny wzrost zadłużenia...

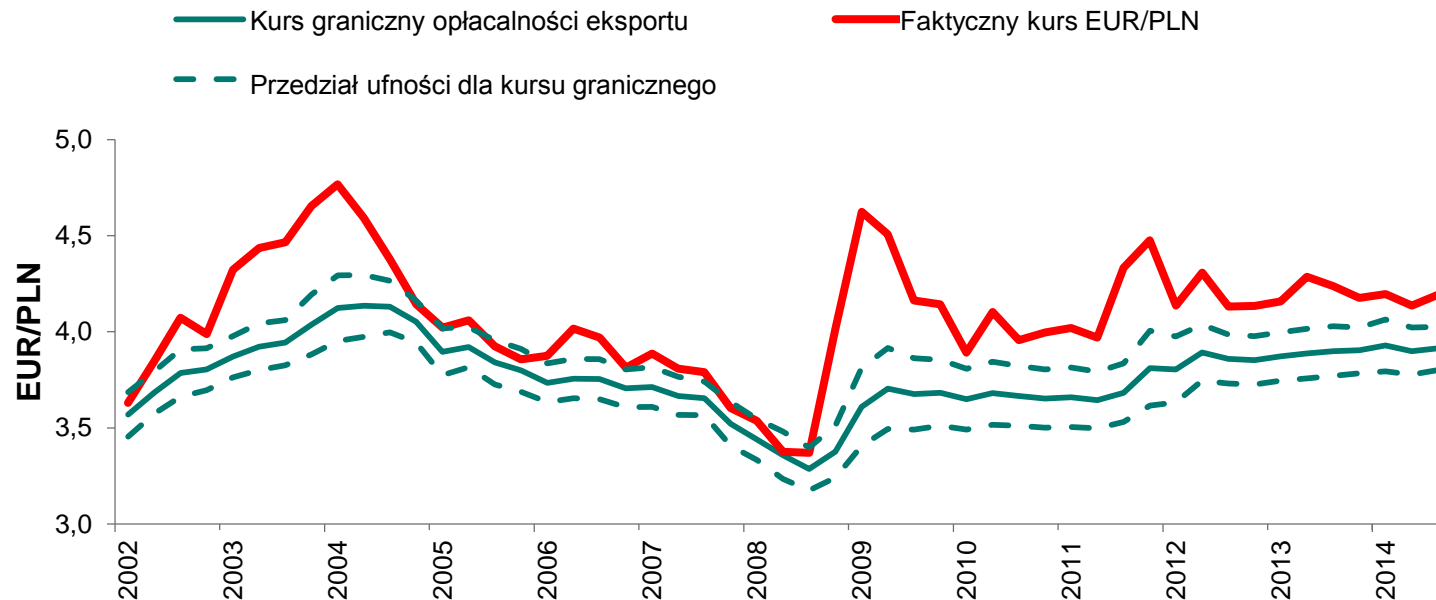


Źródło: Eurostat, OECD.



Źródło: Eurostat.

... Po drugie, płynny kurs złotego zamortyzował wpływ kryzysu na gospodarkę poprzez zwiększenie (cenowej) konkurencyjności polskich produktów...

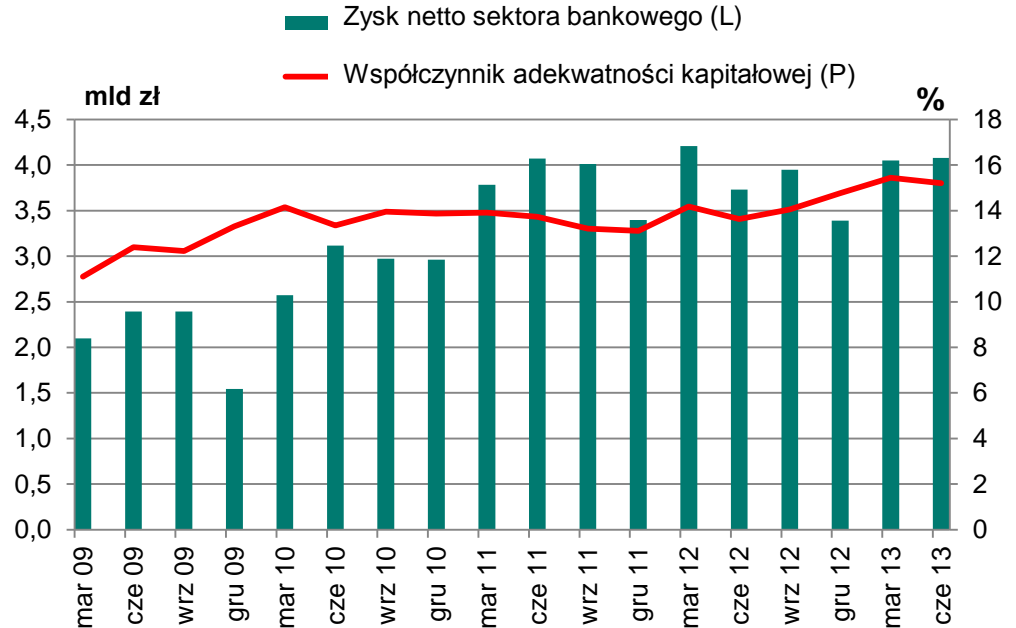


Źródło: Eurostat.

* Kurs graniczny opłacalności eksportu ustalany jest jako średnia z odpowiedzi na pytanie ankiety skierowanej do przedsiębiorstw w ramach badań koniunktury NBP (Szybki Monitoring NBP).

... Po trzeciej, polski sektor bankowy jest dobrze dokapitalizowany i ma wysoką płynność.

- Polski sektor bankowy jest **dobrze dokapitalizowany i rentowny oraz ma wysoką płynność**.
- **Główne ryzyko** dla stabilności finansowej, tj. szybki wzrost kredytów denominowanych w walutach obcych, **zostało wyeliminowane**.
- Warto wskazać, że **zyski polskich filii stanowią obecnie istotną część** skonsolidowanych zysków niektórych **europejskich grup bankowych**.



Źródło: KNF.

4

Ekonomiczne wyzwania związane z wprowadzeniem euro.

Jako państwo członkowskie z derogacją, Polska podjęła decyzję o przyjęciu euro. Dlatego też pytanie nie brzmi „czy”, ale „kiedy” Polska powinna wprowadzić europejską walutę.



Nasze poglądy dotyczące wprowadzenia euro zmieniły się pod wpływem kryzysu:

Przed kryzysem:

Przyjęcie euro oznacza:

- spadek stóp procentowych,
- redukcję ryzyka kursowego,
- zmniejszenie kosztów transakcyjnych,
- wzrost stabilności makroekonomicznej.

Wniosek:

wprowadzenie euro przełoży się na przyspieszenie tempa wzrostu i podniesienie poziomu rozwoju gospodarczego .

Po kryzysie:

- Reformy otoczenia instytucjonalnego strefy euro stanowią dodatkowy aspekt analiz dotyczących przyjęcia euro.
- Doświadczenia niektórych państw wskazują, że akcesja do strefy euro może prowadzić do akumulacji istotnych nierównowag makroekonomicznych.

Wniosek:

wprowadzenie euro jest szansą na przyspieszenie tempa wzrostu i podniesienie poziomu rozwoju gospodarczego.

Obecnie możemy zidentyfikować cztery główne wyzwania związane z przyjęciem euro.

Główne wyzwania związane z członkostwem w strefie euro:

Realna i nominalna konwergencja

Konkurencyjność strukturalna

Asymetria strukturalna

Mechanizmy dostosowawcze

Pierwsze wyzwanie związane jest z procesem konwergencji.

Główne wyzwania związane z członkostwem w strefie euro:

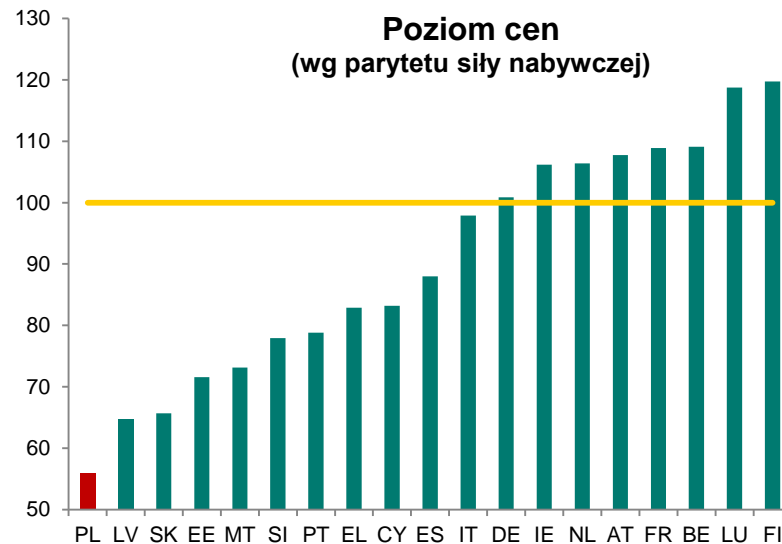
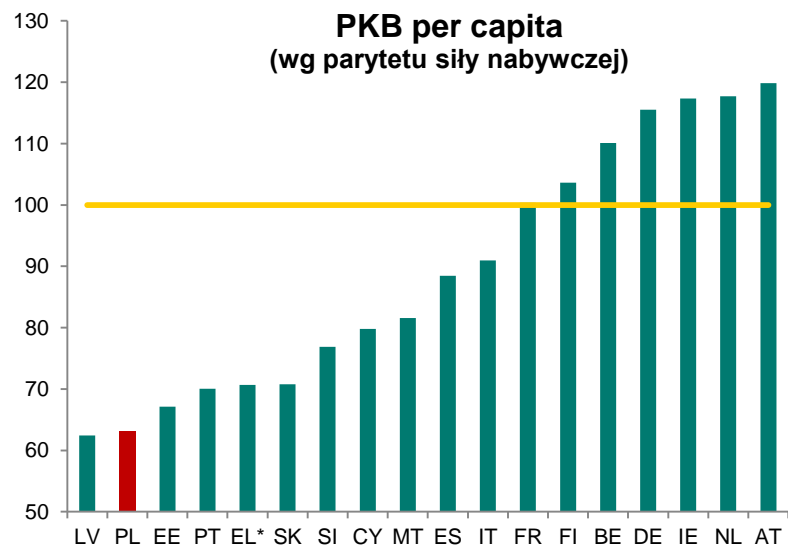
Realna i nominalna konwergencja

Konkurencyjność strukturalna

Asymetria strukturalna

Mechanizmy dostosowawcze

Ponieważ realnej konwergencji towarzyszy zwykle konwergencja poziomu cen (aprecjacja realnego kursu walutowego)...



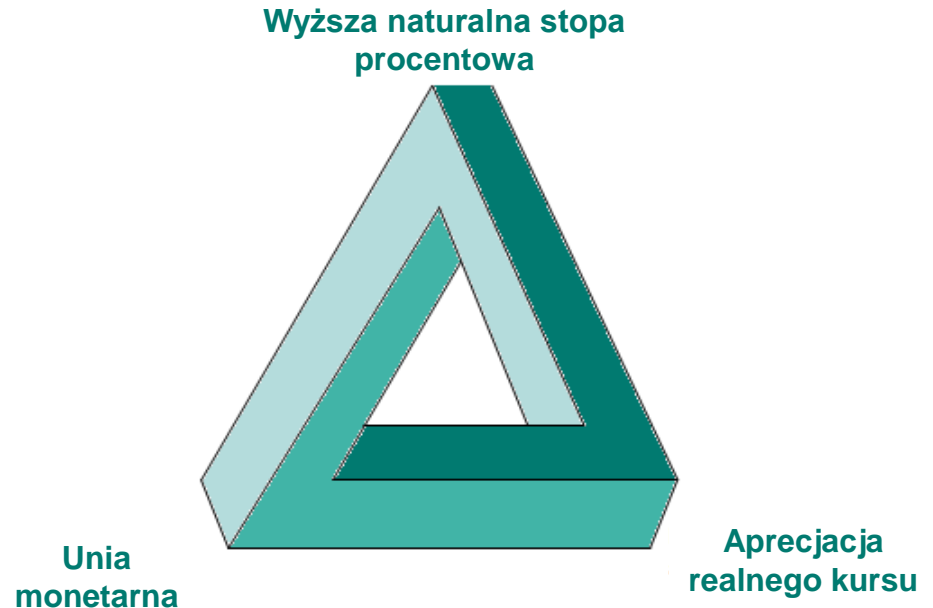
Źródło: Eurostat.

... a naturalna stopa procentowa jest w Polsce wyższa niż w strefie euro, poziom stóp procentowych EBC może być zbyt niski dla Polski...

Trójkąt niemożności dla gospodarek doganiających, będących w unii monetarnej:

- konwergencja cen (aprecjacja realnego kursu walutowego),
- konwergencja realna (wyższa naturalna stopa procentowa),
- unia monetarna (wspólny poziom nominalnych stóp procentowych i sztywny kurs walutowy).

Wspólna polityka monetarna byłaby prawdopodobnie zbyt luźna dla Polski.



...co może powodować powstawanie nierównowag makroekonomicznych, zwłaszcza w postaci bańki na rynku nieruchomości.

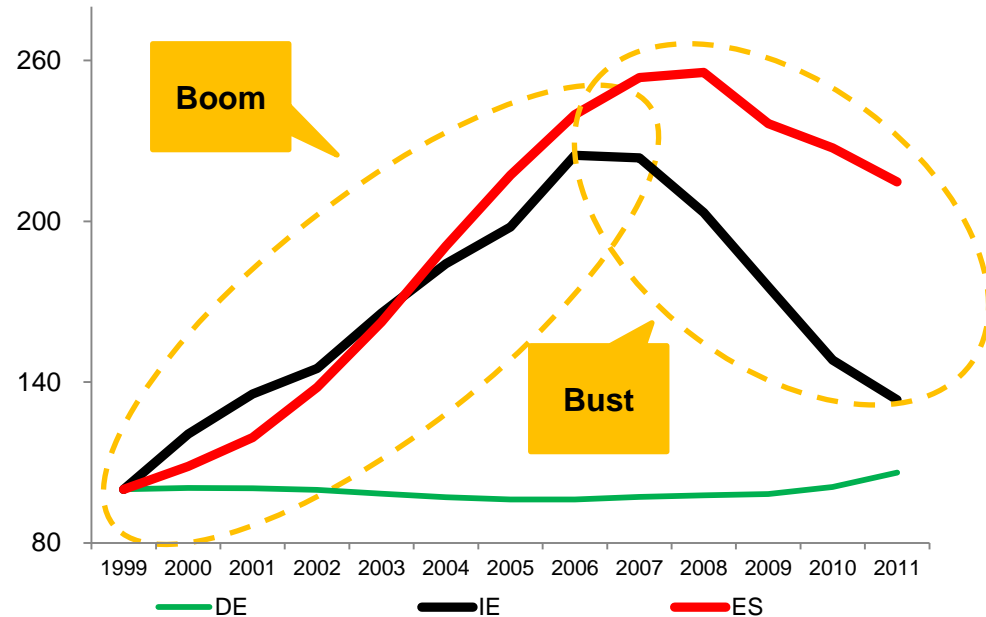
Doświadczenia Hiszpanii i Irlandii:

- Głównym ryzykiem związanym ze zbyt niskim poziomem stóp procentowych jest powstanie **bańki kredytowej w sektorze nieruchomości**.
- **Spadek stóp procentowych** w Hiszpanii i Irlandii po przyjęciu euro był jednym z czynników prowadzących do narastania baniek na rynku nieruchomości.
- W obu państwach **dostosowania były bardzo bolesne**.

Wniosek:

Przedwczesne przyjęcie euro może prowadzić do powstania znaczących nierównowag ekonomicznych.

Nominalne ceny nieruchomości (1999=100)



Źródło: Eurostat.

Realna i nominalna konwergencja: wyzwanie.

Poziom stóp procentowych ustalany przez EBC będzie zbyt niski w stosunku do potrzeb polskiej gospodarki. Stwarza to ryzyko powstawania i narastania nierównowag makroekonomicznych w formie bańki na rynku nieruchomości, nadmiernej aprecjacji realnego kursu walutowego i deficytu na rachunku obrotów bieżących.

Drugie wyzwanie związane jest z konkurencyjnością strukturalną.

Główne wyzwania związane z członkostwem w strefie euro:

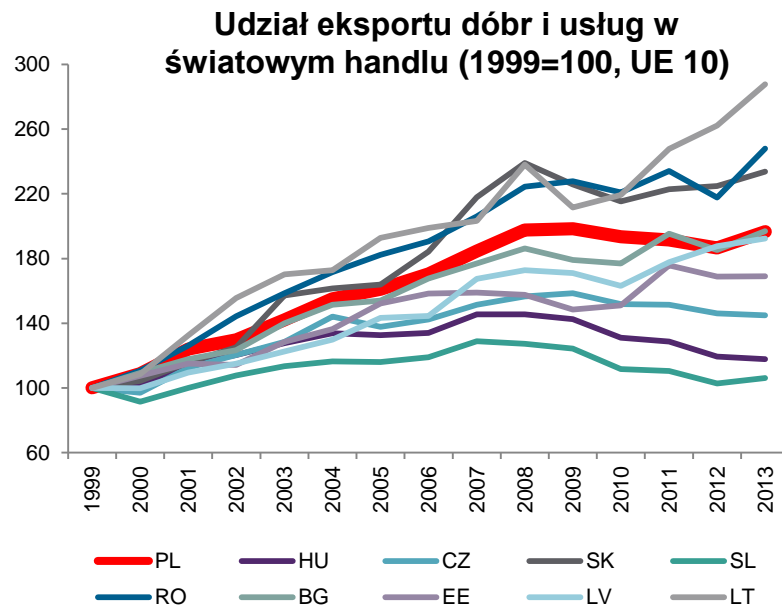
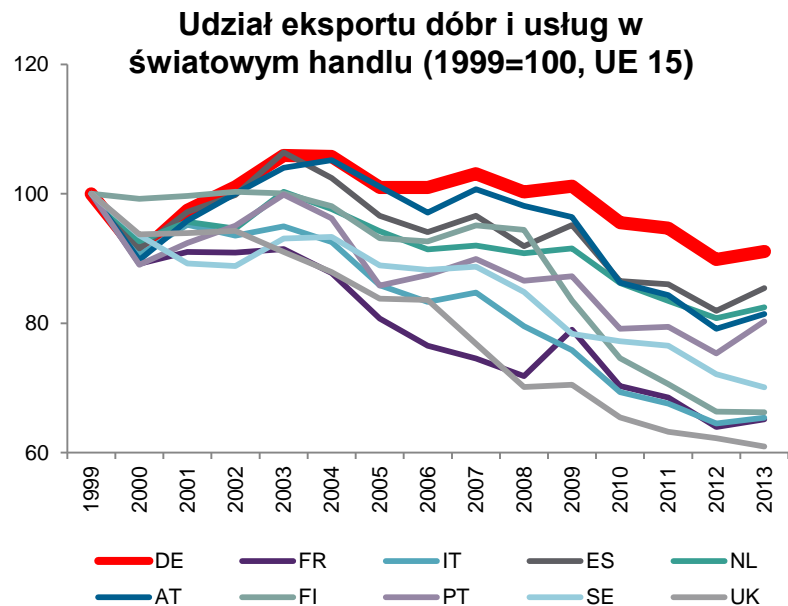
Realna i nominalna konwergencja

Konkurencyjność strukturalna

Asymetria strukturalna

Mechanizmy dostosowawcze

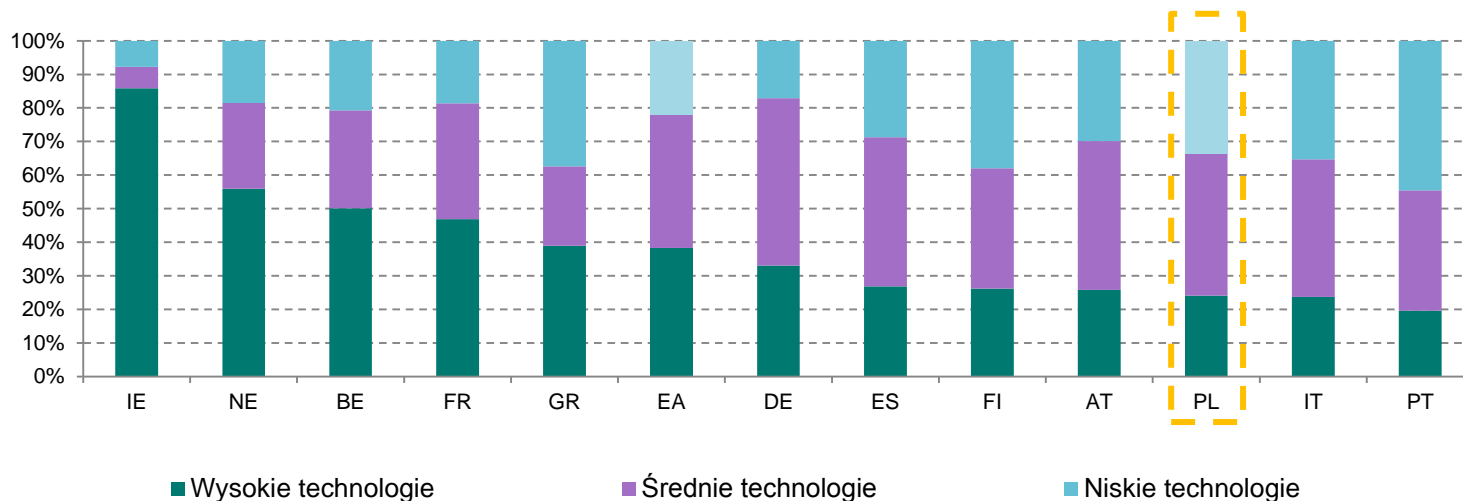
Pomimo, że udział Polski w światowym handlu zwiększył się w ciągu ostatnich dwudziestu lat...



Źródło: Eurostat.

...wzrost ten jest efektem konkurencyjności cenowej, a nie strukturalnej...

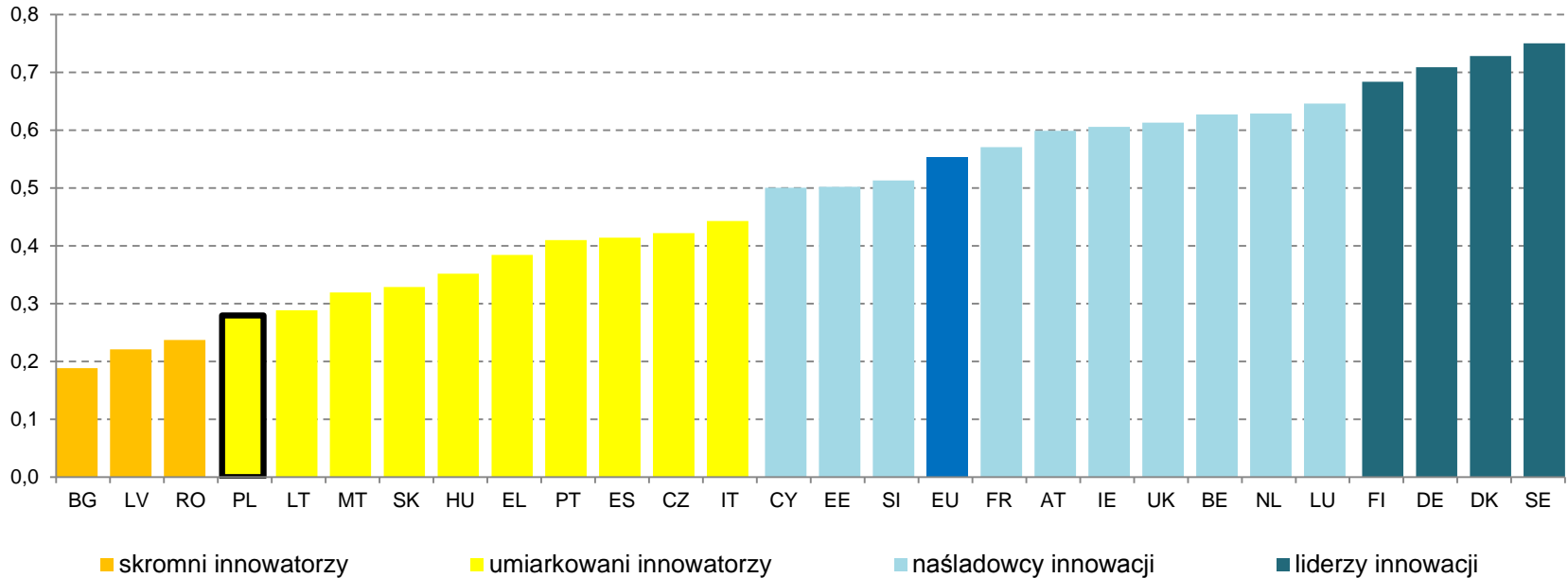
Stopień zaawansowania technologicznego eksportu (2012)



Źródło: UNCTAD.

...co wynika z umiarkowanego poziomu innowacji w Polsce.

Europejski Ranking Innowacyjności (Innovation Union Scoreboard)



Źródło: Komisja Europejska.

Konkurencyjność strukturalna: wyzwanie.

*Najważniejszą szansą związaną z przystąpieniem do strefy euro jest perspektywa przyśpieszenia tempa realnej konwergencji (a zatem relatywnego wzrostu płac). Zmniejszy to jednak konkurencyjność cenową polskiej gospodarki. **Dlatego też, aby wykorzystać szansę szybszego wzrostu gospodarczego i jednocześnie uniknąć zewnętrznej nierównowagi, Polska powinna poprawić swoją konkurencyjność strukturalną.***

Trzecim wyzwaniem jest asymetria strukturalna.

Główne wyzwania związane z członkostwem w strefie euro:

Realna i nominalna konwergencja

Konkurencyjność strukturalna

Asymetria strukturalna

Mechanizmy dostosowawcze

Istnieją dwa typy asymetrii w relacji Polski względem strefy euro, które mogą stanowić wyzwanie po przyjęciu euro:

Przed kryzysem:

Asymetryczne szoki (szoki o charakterze krajowym) jako główne źródło możliwej dywergencji cyklicznej.

Po kryzysie:

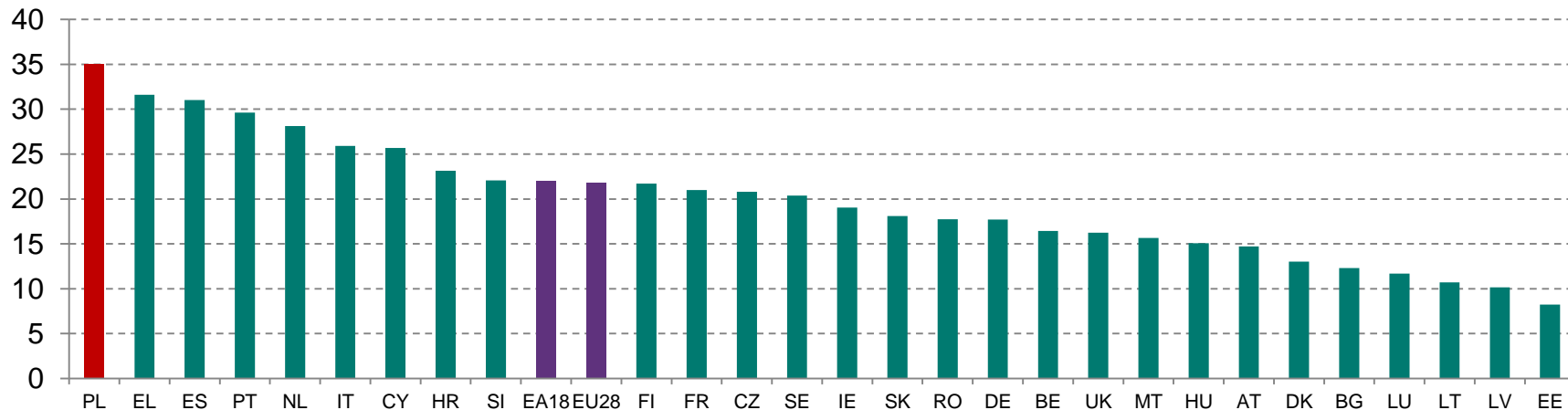
Asymetryczna reakcja na wspólne szoki może być również istotnym źródłem dywergencji cyklicznej.

Wyzwanie:

Czy po przyjęciu euro polska gospodarka będzie reagować na wspólne szoki podobnie, jak cała strefa euro?

Po pierwsze, wysoki stopień dualizmu polskiego rynku pracy może prowadzić do znacznie większych wahań zatrudnienia w cyklu koniunkturalnym...

Udział samozatrudnienia i pracowników na umowach czasowych w zatrudnieniu ogółem (% , 2013 r.)



Źródło: Eurostat.

...po drugie, niedorozwinięty prywatny rynek najmu może przekładać się na nadmierną reakcję cen nieruchomości, aktywności w sektorze budowlanym, PKB i inflacji na zmiany warunków finansowania.

Struktura właścicielska mieszkań w krajach strefy euro i w Polsce (2012 r.)



Źródło: Eurostat.

Asymetria strukturalna: wyzwanie.

*W związku z wysokim stopniem **dualizmu rynku pracy i niedorozwojem prywatnego rynku najmu** w porównaniu z krajami strefy euro, możemy spodziewać się nadmiernych reakcji zatrudnienia, aktywności w sektorze budowlanym i PKB po przyjęciu euro. **Zwiększa to prawdopodobieństwo rozbieżności w cyklach koniunkturalnych między Polską a strefą euro.***

Czwarte wyzwanie dotyczy skuteczności mechanizmów dostosowawczych.

Główne wyzwania związane z członkostwem w strefie euro:

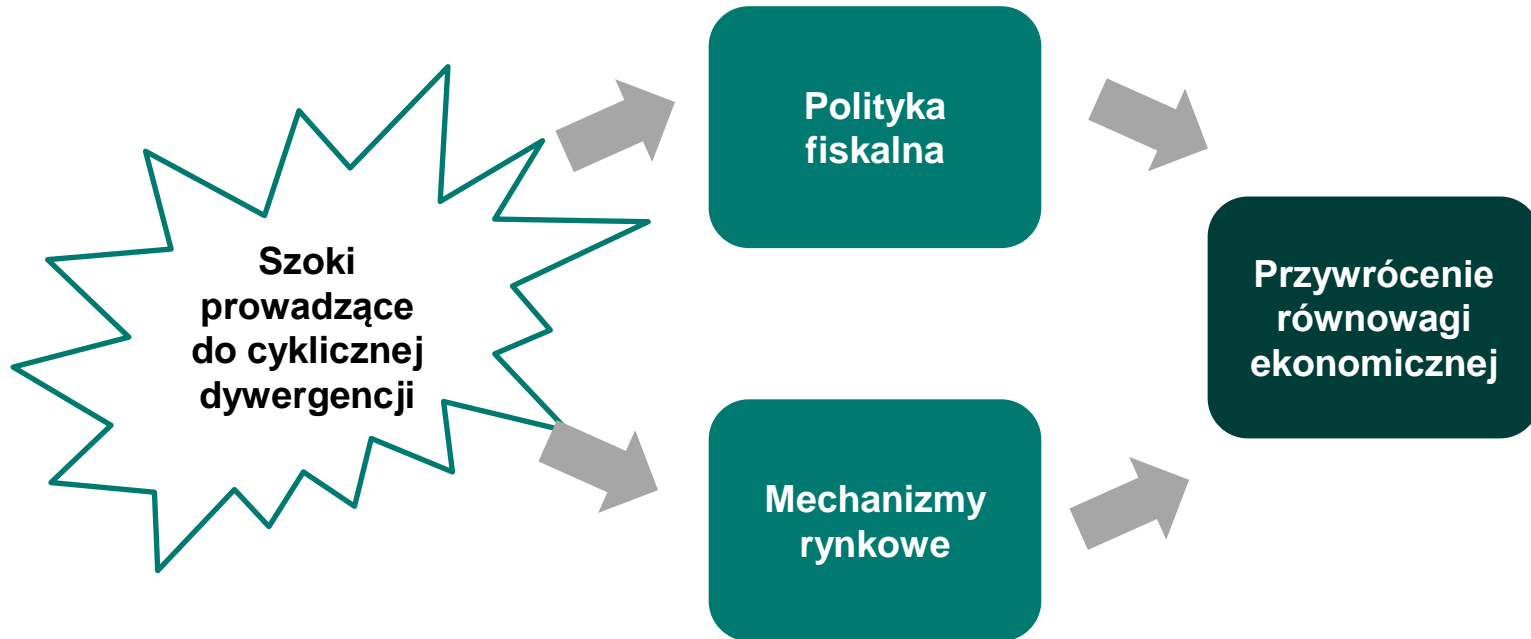
Realna i nominalna konwergencja

Konkurencyjność strukturalna

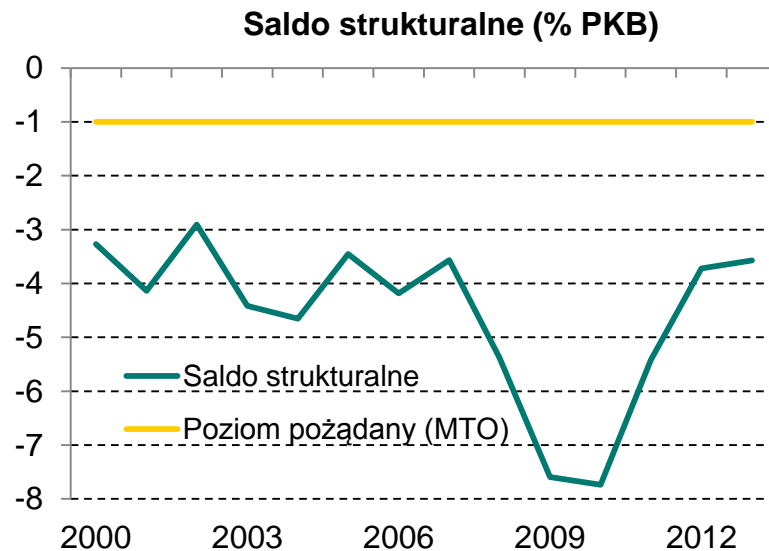
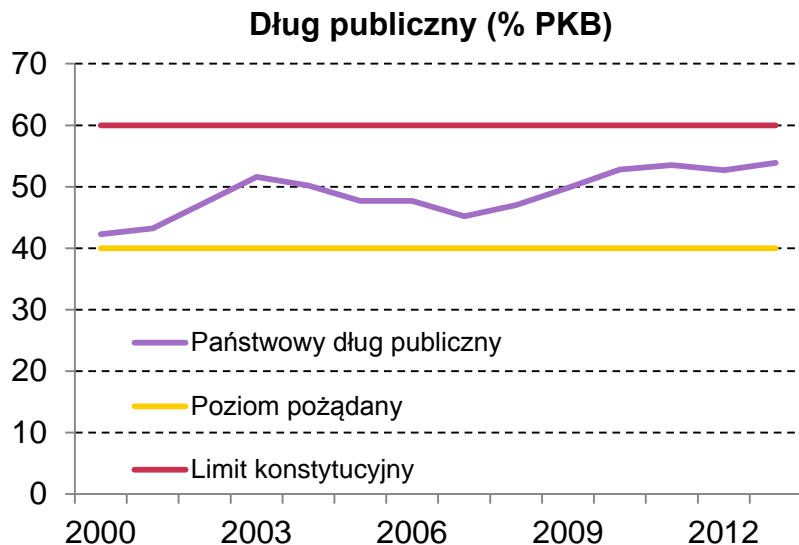
Strukturalna asymetria

Mechanizmy dostosowawcze

Dwa główne kanały, którymi mogą przebiegać dostosowania w przypadku cyklicznej dywergencji, to polityka fiskalna i mechanizmy rynkowe.



Pomimo krajowych i europejskich reguł fiskalnych, pole manewru dla antycyklicznej polityki fiskalnej jest w Polsce obecnie ograniczone.



Źródło: Ministerstwo Finansów.

Skuteczność mechanizmów rynkowych zależy od efektywności funkcjonowania rynku pracy i rynku produktów.

- Istotna rola **kanału dostosowań intensywnych** w przypadku wystąpienia **szoków o charakterze tymczasowym**.
- Istotna rola **kanału dostosowań ekstensywnych** w przypadku wystąpienia **szoków o charakterze trwałym**.

3 kanały dostosowań firm w odpowiedzi na szoki popytowe

I. Dostosowania cen

- zmiana marż i zysków
- zmiana płac

II. Dostosowania intensywne

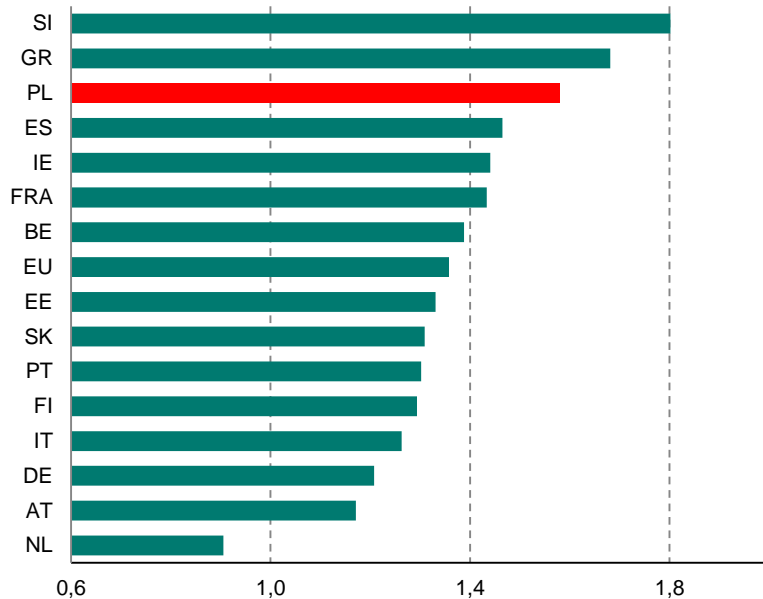
- zmiana liczby godzin pracy
- zmiana stopnia wykorzystania kapitału

III. Dostosowania ekstensywne

- zwalnianie / zatrudnianie pracowników
- zamykanie / otwieranie firm

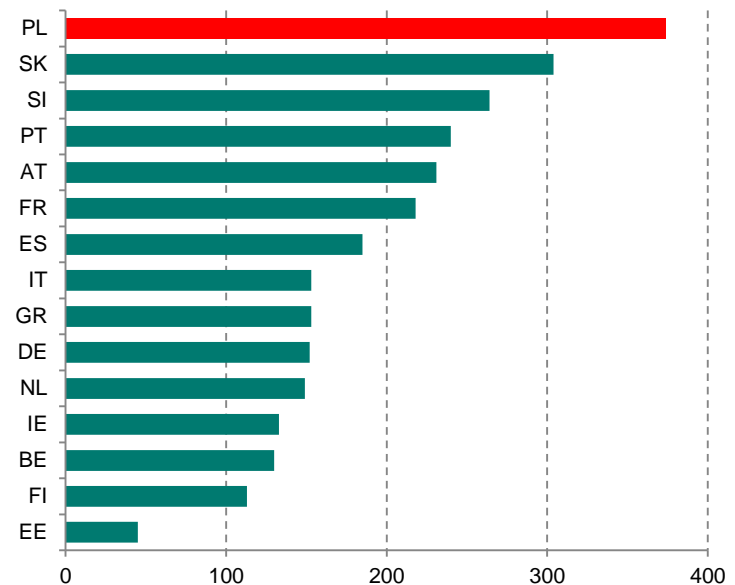
Skuteczność mechanizmów rynkowych jest ograniczana przez sztywności rynku produktów ...

Indeks regulacji rynku produktów (PMR) 2013



Źródło: OECD.

Liczba regulowanych zawodów



Źródło: Komisja Europejska.

... natomiast duża elastyczność rynku pracy wspiera skuteczność mechanizmów rynkowych.

Cechy polskiego rynku pracy:

- wysoka elastyczność płac,
- wysoka elastyczność w ustalaniu poziomu zatrudnienia (m.in. możliwość wykorzystania umów cywilnoprawnych oraz zatrudniania na czas określony),
- niska efektywność procesów łączenia bezrobotnych i wolnych miejsc pracy związana z niskim poziomem wydatków na aktywne polityki rynku pracy,
- niski odsetek pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Dostosowania mechanizmów rynkowych przebiegające poprzez zmiany na rynku pracy powinny być skuteczne (niepokoić może jedynie niska efektywność procesów łączenia bezrobotnych i wolnych miejsc pracy).

Połączenie sztywnego rynku pracy w strefie euro i elastycznego rynku pracy w Polsce może jednakże przełożyć się na wzrost amplitudy wahań cyklicznych w Polsce wskutek asymetrycznej transmisji wspólnych szoków.

Mechanizmy dostosowawcze: dwa wyzwania.

1. **Przestrzeń fiskalna** niezbędna do prowadzenia antycyklicznej polityki fiskalnej **jest ograniczona**.
2. **Sztywności na rynku produktów ograniczają skuteczność** rynkowych mechanizmów dostosowawczych.

Wnioski.

Wprowadzenie euro to szansa przyspieszenia wzrostu PKB i dobrobytu. Warunkiem są silne fundamenty polskiej gospodarki.

- Przystąpienie Polski do UE sprzyjało **transformacji gospodarki i podwyższeniu standardu życia**.
- Obecnie Polska jest silnie **zintegrowana z UE**.
- Polska **poradziła sobie z kryzysem najlepiej** spośród krajów UE.
- Wprowadzenie euro jest **najważniejszym ekonomicznym wyzwaniem** w najbliższych latach.
- Doświadczenie niektórych krajów strefy euro wskazuje, że zbyt wczesne przyjęcie euro może prowadzić do nierównowag makroekonomicznych.



Dbamy o wartość pieniądza